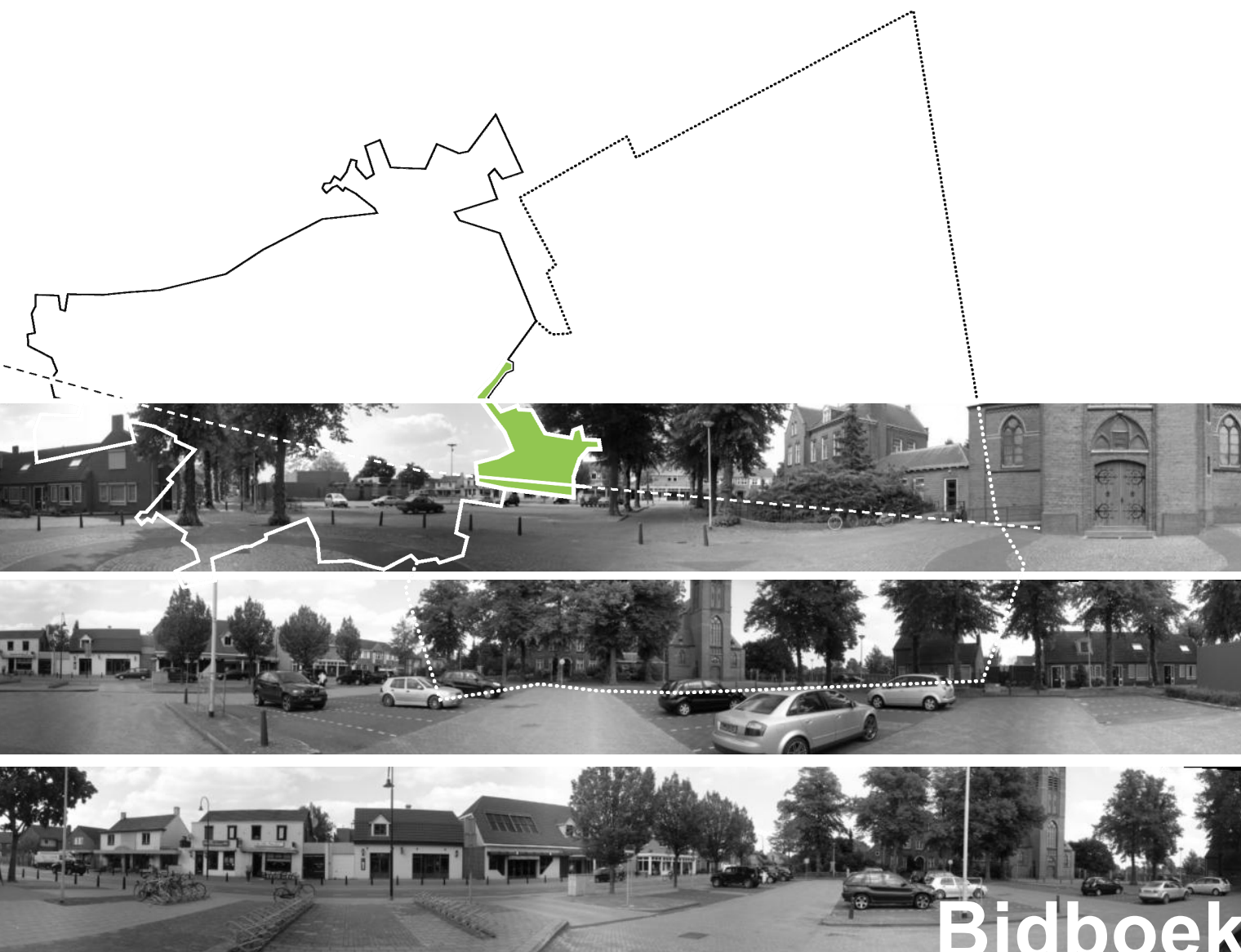

Bruisend dorpshart Zeilberg

Bidboek

*Plan tot verwerving, financiering, beheer, behoud en exploitatie van monumentaal religieus ensemble;
kerk, pastorie, pastorietauin en haar omgeving te Deurne-Zeilberg.*

Plannen voor de **revitalisering** van culturele en historische functies.

Religieus (monumentaal) erfgoed als morfologisch structurerend bouwstenen naar een model van het Scandinavische Kulturhus. Erfgoed als onderdeel van de openbare ruimte; ‘stedelijk interieur’, functies welke in het verleden werden vervuld door de geestelijke binnen het katholieke geloof in Brabantse dorpen.

“Herstel van het landschappelijk en cultuurhistorisch religieus erfgoed en revitalisering van de waarde van het katholicisme voor kleine dorpen staat voorop” Pieter Bouwmans, voorzitter Stichting Sociaal Cultureel Centrum Den Draai

‘Bruisend dorps^{hart} Zeilberg’

Behoud Cultureel religieus monumentaal erfgoed Zeilberg

colofon

Deze uitgave is tot stand gekomen in opdracht van de Dorpsraad Zeilberg, Stichting Sociaal Cultureel Centrum Den Draai, Katholieke Bond voor Ouderen KBO, Werkgroep ‘Behoud St. Willibrordus kerk

Met dank aan;

Bestuur Stichting Dorpsraad Zeilberg
Bestuur Stichting Beheer Gemeenschapshuis Den Draai
Bestuur KBO Katholieke Ouderen Bond Zeilberg
Bestuur Werkgroep; Behoud st. Willibrordus kerk Zeilberg

*Gemeente Deurne
Bergopwaarts B.O.W.
Bureau Bouwaccent
St. Willibrordus Parochie Deurne
Heemkundekring H.N. Ouwerling*

Blz.

Bruisend dorpshart Zeilberg

01	Inleiding
04	Historische context
08	Doelstelling: Stichting Beheer gemeenschapshuis Den Draai
11	Visie voor behoud van religieus erfgoed Zeilberg
12	Monumentaal erfgoed
14	Structuurdragers en de bouwblokken
18	Structuurvisie openbare ruimte
23	Cultuurhistorische waarde analyse
24	Stedenbouwkundige visie
27	Programmatische uitgangspunten
28	Beeldkwaliteit
31	Precedenten

Bijlage

‘Een bruisend dorpshart voor Zeilberg’

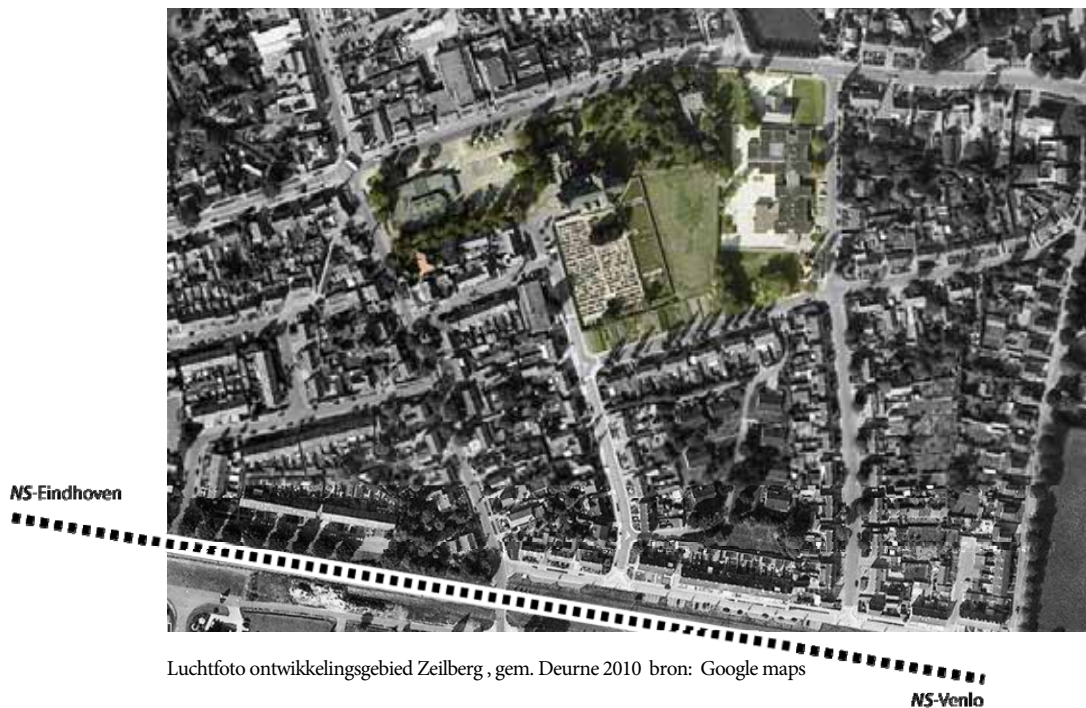
Bruisend dorps^{hart} Zeilberg

Nieuwe tijden vragen om bezinning wat te doen met de nalatenschap van het verleden. In het verleden is er veel verloren gegaan omdat men de sociaal culturele waarde er te laat van inzag. Het behoud van cultureel religieus erfgoed is een gezamenlijke verantwoordelijkheid naar de toekomst. Echter roept dit een verscheidenheid aan vragen op: Wat is haar sociaal ethische waarde voor de gemeenschap in het verleden, nu en in de toekomst? Hoe kunnen we op een gewetenswaardige zorgvuldige manier omgaan met emotioneel beladen objecten? Wat is de rol van cultureel religieus erfgoed in de nabije toekomst?

Oprecht wedijveren we voor een collectieve zaak; Religieus erfgoed als structurerende peilers welke de gemeenschap weer sturing geven en haar voorzien in de sociaal maatschappelijke vraag tot samenkomst en ontmoeting. Onze voorouders hebben het ons de normen en waarde geschonken waarop dit erfgoed is ontsproten, bijgevolg het een gemeenschappelijke plicht is om deze waardevolle erfenis te revitaliseren voor de huidige en de volgende generaties in geloofsgemeenschap Zeilberg. Neemt U de verantwoordelijkheid om ons nageslacht, de herkomst van onze gedragslijnen, welvaart en cultuur te ontnemen? Laat U zich in met de verloochening van een waardevol verleden?

Dit bidboek verschaft de ontwerpkaders voor de toekomstige ontwikkeling voor zowel de bebouwing als het ontwikkelingsgebied Zeilberg centrum.

Nu de kaders zijn vastgelegd is het moment aangebroken om ervoor te gaan tot realisatie in samenwerking met de gebruikers van het dorpshart.

Zeilberg wordt het eerst vernoemd in 1384 in schepenprotocollen van de stad 's-Hertogenbosch als land die Zeylberch.

In de middeleeuwen was Zeilberg één van de buurtschappen aan de oostzijde van de Deurnese akker. Andere, niet minder belangrijke buurtschappen nabij Zeilberg waren Hanenberg, Kranenmortel en Breemortel. Later kreeg de naam Zeilberg steeds meer een dekkende lading voor het gebied ten zuidoosten van Deurne.

Omstreeks 1600 vestigden zich een aantal pottenbakkers in de nabijgelegen buurtschap Hanenberg. Omstreeks 1650 was er al een bloeiende huisnijverheid ontstaan. De carnavalsvereniging draagt nog de naam De Pottenbakkers. Zeilberg begon zich geleidelijk te ontwikkelen toen, vanaf 1860, de Peelontginningen op gang kwamen. De peel floreerde, de werkgelegenheid breidde zich uit. Toen bleek ook, dat de kerk van Deurne te klein werd. Bovendien werd de lange afstand naar het centrum bezwaarlijk, vooral in de winter.

Men wilde in Zeilberg een eigen kerk. Al in 1898 richtte een aantal inwoners zich met een adres tot het gemeentebestuur, waarin f 82.000,- werd gevraagd voor de stichting van een nieuwe parochie. f 70.000,- was bestemd voor de bouw van een kerk en f 12.000,- voor een fonds tot onderhoud van de pastoor. Dat verzoekschrift werd evenwel afgewezen. Maar veertien jaar later, in 1912 kwam het gemeentebestuur zelf met een ander voorstel, zeker omdat de aandrang van de Zeilberg aanhield en zelfs groter werd: het gemeentebestuur zou in twee jaar tijd een subsidie verstrekken van totaal f 50.000,-.

De raad ging met het voorgestelde akkoord en blijkbaar ook de Zeilberg en de kerkelijke overheid. Want in 1913 werd met de bouw van de kerk begonnen. Architect was de heer C. Franssen uit Roermond en aannemer was Jan van den Bosch uit Helmond. De eerste pastoor, de Zeereerwaarde heer Piggen, werd nog niet meteen benoemd, dat kwam pas wat later.

De kerk kwam in 1914 klaar, een paar maanden voor het uitbreken van de eerste wereldoorlog. De officiële oprichting van een afzonderlijke parochie voor de Zeilberg vond plaats op 20 juni 1914; dat werd daags daarop vanaf de preekstoel in de oude kerk van Deurne bekend gemaakt.

Op 26 juni werd de kerk door deken Bots van Deurne ingezegend. De kerkwijding, door de bisschop van Den Bosch, volgde in verband met de oorlog pas op 23 juni 1919. Bij de afscheiding van Deurne had de Zeilberg 1193 parochianen. Er werd meteen een pastorie gebouwd, pastoor Piggen werd 28 juni 1914 ingehaald. Er kwam ook al een zusterklooster, met ze Franciscanessen van Veghel en een meisjesschool, dus in 1915, ondanks de oorlogsomstandigheden. Ze werd in april aanbesteed en kon op 2 november al in gebruik genomen worden. Geruime tijd later kreeg de Zeilberg ook parochiehuus. Dat was nog onder pastoor Piggen. In de parochiekerk werd voorts de devotie ingevoerd tot de Heilige Cornelis.

In de loop van de honderd jaar heeft de parochie van de Zeilberg zich aanzienlijk uitgebreid. Er kwam steeds meer volk wonen, vooral op de ontginningen in de Voorpeel en de Nastreek. De kerk werd in 1933 uitgebreid met twee zijbeuken, eerst een aan de evangeliekant en daarna een aan de epistelkant. met nieuwe banken en biechtstoelen kostte dat in die crisistijd f 21.031,-. Gelukkig werd de bouw van het centrum van de Zeilberg een eenheid. Dat komt omdat men telkens een beroep deed op dezelfde architect Franssen de architect van de kerk, bouwde later ook de zijbeuken, de pastorie, de scholen en in 1938 nog de kleuterschool.

Het verhaal gaat, dat Hannes Manders er bijzonder voor heeft gevochten om in Zeilberg een eigen kerk te krijgen. Hannes Manders, bijgenaamd 'De Lat' omdat deze reus door reumatiek gekweld erg stijf liep, had een eigengemaakte kaart bij voor de bisschop. Die kaart met alle huizen en namen van bewoners had hem bloed, zweet en tranen gekost. Te voet had Hannes Manders het hele gehucht, van de brug van Griendtsveen tot aan het centrum van Deurne, afgestruind en in kaart gebracht volgens zijn methode. Bij gebrek aan meetmateriaal had hij zijn rechterzak vol centen gestopt. Na elke honderd passen ging er een cent van de rechter- in de linkerzak. Een titanenarbeid, die Hannes Manders verrichtte na zijn 'normale' werk overdag: dus was hij veelal 's nachts op pad. Dat de kerk er kwam, dat was het voornaamste.

Fragment topografisch Militaire kaart 1920, Deurne, Kaart nr. 672 Bron: Kadaster

De nieuwe kern werd niet gebouwd rond het middeleeuwse Zeilberg (nabij de huidige molen Maria-Antoinette), maar zuidelijker, tussen de oude buurtschap en de Hanenberg. In 1914 werd -na een verzoek van lokale bewoners- een eigen parochie gesticht en werden de Sint-Willibrorduskerk, pastorie, congregatieklooster, school en patronaat gebouwd. De ontwikkeling van een dorpsgemeenschap werkte stimulerend voor de ontwikkeling van het eigen karakter van Zeilberg.

In de vorm van de Rooms-Katholieke Zeilbergse Sportvereniging kreeg ook de sport een plekje in het gemeenschapsleven.

De doelstelling van Stichting Beheer Gemeenschapshuis Den Draai is in een zin te omschrijven plan tot verwerving, financiering, beheer, behoud en exploitatie van het unieke monumentale ensemble van kerk inclusief interieur, pastorie, pastorietaan, bewaarschool en haar daartoe behorende gronden te Deurne Zeilberg.

Stichting Beheer Gemeenschapshuis Den Draai, zijnde een Non-profit Maatschappelijke organisatie, werkende volgens haar sociaal statuut welke gebouwen en eigendommen in bezit heeft voor het algemeen nut, leefbaarheid en welzijn in haar werkgebied Deurne. De stichting beheert en faciliteert een Sociaal Cultureel Centrum te Deurne Blasiusstraat 2 /2A.

Vanuit de Zeilbergse gemeenschap is een beroep gedaan op de stichting om zich in te spannen tot behoud van het Parochie-eigendom binnen haar stichting met het doel behoud en gepaste herbestemming voor de leefgemeenschap Zeilberg, algemene kwaliteitsimpuls centrum Zeilberg, en het openbaar toegankelijk houden van deze aanhorigheden.

De stichting is bereid om te onderhandelen over een eigendomsoverdracht door het Parochiebestuur St.Willibrordus Deurne van haar bezittingen te Zeilberg zijnde Kerkplein 3/5 exclusief begraafplaats.

De stichting wil zich in de toekomst meer gaan profileren als een maatschappelijke organisatie welke in samenwerkingsverbanden participeert en faciliteert in structurele ruimte voorzieningen zijnde;

- Huisvesting jeugd en jongeren activiteiten.
- Huisvesting verenigingen en instellingen.
- Educatie, training, opleidingen.
- Dagbestedingsplaatsen.
- Sociaal restaurant.
- Re-integratie projecten.
- Steunpuntfuncties Zeilberg.
- Aangaan van structurele samenwerking met zorgaanbieders.

Binnen deze visie past het samenvoegen en onder één beheer brengen van de huidige pastorie en kerkgebouw. De totale omvang, facilitairbeheer en herbestemming van de gebouwen met bovenstaande gebruikersdoelgroepen garandeert behoud van gebouwen en kwaliteit in gebruik en uitstraling voor haar directe omgeving.

De Stichting heeft als doelstelling een positieve participatie om inhoudelijke oplossingen te bieden tot behoud van het unieke monumentale ensemble van kerk, pastorie, pastorietaan en haar omgeving. De Stichting beheert faciliteert vastgoed zonder winstoogmerk, zijnde een maatschappelijke organisatie welke verankerd is in Deurne Zeilberg

Bestuur: voorzitter : Pieter Bouwmans

Secretaris 1ste : Benny Munsters

Secretaris 2de: : Cor van Dijken

Penningmeester 1ste : Jo Dirks

Penningmeester 2de : Rien van de Ven

Binnen de leefgemeenschap Zeilberg acteert ‘Stichting Beheer Gemeenschapshuis Den Draai’ sinds november 1980, als een actieve maatschappelijke organisatie welke gebouwen beheert en exploiteert op basis van NON-Profit doelstellingen, ten dienste van leefbaarheid en welzijn voor Zeilberg en omgeving. (**bijlage B.01**; inschrijving Kamer van Koophandel, stichting).

‘Stichting Beheer Gemeenschapshuis Den Draai’ is bereid om het katholiek kerkelijk parochiële eigendom in beheer of bezit te nemen onder de geformuleerde uitgangspunten van bisschoppelijke en canonieke richtlijnen, met de gemeenschappelijk ondersteunde ambitie om haar te behouden als sociaal culturele locatie ten behoeve van samenkomst en ontmoeting tevens als collectieve ruimte met een dagelijkse toegankelijkheid tot gebed. Een toekomstig levendig katholiek kerkelijk centrum zijnde het middelpunt van ontmoeting binnen de Zeilbergse gemeenschap, en inwoners buiten de parochie.

Het is bemoedigend om te ervaren hoeveel mensen zich binnen de huidige situatie inzetten voor onze St. Willibrorduskerk Zeilberg. Op basis van “Vele handen maken licht werk” wordt gezamenlijk gezocht naar een correcte invulling van taken. We mogen de Heer dankbaar zijn dat zo velen zich inzetten voor het collectief belang binnen en buiten de gemeenschap. Tevens beschrijft het een klaarblijkelijk verantwoordelijkheidsgevoel aangaande leefbaarheid en welzijn in Zeilberg.

De Stichting is bereid alle lasten en kosten van het katholiek kerkelijk centrum structureel te dragen, ter zekerheidstelling zijn voldoende financiële zekerheden aanwezig.

Aangaande financiële zekerheidstelling voor de toekomst is een deugdelijke exploitatiebegroting 2011 opgesteld, voor het facilitair beheer Parochie-eigendom Zeilberg door de stichting Den Draai. Desgevraagd worden na aanvang van onderhandelingen aangaande beheer/ aankoop van religieus vastgoed of na overeenstemming van een beginselverklaring, overeenkomst waarin afspraken worden vastgelegd omtrent een definitief contract.

Visie voor behoud van religieus erfgoed Zeilberg

De leidende positie van het religieuze erfgoed;

Tijden veranderen, behoud en verlies is van alle tijden en alle plaatsen, de geschiedenis bestuderend hebben we culturen zien veranderen.

Nieuwe tijden vragen om bezinning over de vraag wat te doen met de nalatenschap van het verleden. Hoe kan hierin de openbare ruimte een belangrijke rol vervullen?

Het is een gezamenlijke verantwoordelijkheid naar onze nazaten, om het cultureel erfgoed, van de meesterwoning tot het laantje van de kerk, kerkplein, pastorie, pastorietaan, muur, kerkhof, zustershuis, kleuterschool en St. Cornelius kapel te behouden. In het verleden is er op regionale schaal te veel verloren gegaan doordat men er de sociale culturele waarde te laat van inzag.

Aldo rossi, 1982 predikte in zijn boek 'the architecture of the city' over de intrinsieke waarde van cultureel erfgoed (monumenten): "Bij monumenten is het het individuele element dat permanent is en het vermogen heeft de stad zelf te structureren. Plaatsen met een symbolische functie. Ze belichamen het collectieve geheugen van de stad"

Historisch gezien ontleent Zeilberg in haar huidige opbouw haar bestaansrecht aan 21 juni 1914 toen zij werd afgescheiden van de moederkerk in Deurne, en tot een afzonderlijke en zelfstandige parochie verheven werd. Het was de kerk met haar omliggende gebouwen waar de parochie zich aan optrok en bloeide uit tot het dorp zoals we dat nu kennen.

De kerk in kleine dorpskernen als Zeilberg doet dienst als een gezamenlijk onderkomen, een huis gebouwd met de functie van een kleine stad zoals Aldo van Eyck (architect) het zou omschrijven. Een 'huis' met een gemeenschappelijke identiteit waar iedereen gelijk is, biedt onderdak aan diverse entiteiten binnen de collectieve ruimten, waar geen onderscheid meer wordt gemaakt tussen arm en rijk, een thuis komen voor een ieder

Het zijn de dorps structuren in het Brabantse landschap welke de laatste jaren onder druk zijn komen te staan. Dat heeft verschillende redenen; dorpen hebben grote nieuwe uitbreidingswijken gekregen, waarin de nieuwe uitbreidingen soms niet goed passen bij het oude dorp (Koolhof en Heiakker) waardoor het omliggende landschap rond het dorp verrommelt. Hierdoor zien we een polarisering van onze populatie op kleinere schaal opkomen. Een dergelijke verrommeling en polarisering in het landschap is een expliciete zorg welke de werkgroep wil bestrijden.

De kracht en identiteit van het Brabantse ligt juist in de grote verscheidenheid van bebouwing en directe natuurlijke omgeving. Steden, dorpen, buitengebied en natuur zijn op korte afstand van elkaar gelegen en over het algemeen vrij kleinschalig van aard. Daardoor ontstaat een rijk mozaïek van functies ¹. Door met deze intimiteit van kleinschaligheid te doorbreken en te kiezen voor centralisering, zullen de rijkheden van het mozaïek verdwijnen met tot gevolg een homogenen en identiteitsloze grijze massa.

¹ Nieuw dorps bouwen provincie Noord Brabant 2008

De structuurvisie Herinrichting openbare ruimte, gaat uiteindelijk verder dan de fysieke grenzen van een plein, straat of pad, gaan verder dan de grenzen van Zeilberg, van Deurne en de nabije regio. De visie zal een paradigma vormen voor de sociaal culturele samenhang van religieuze gebouwen op nationale schaal. Het vormt een implementatie vanuit de ontwikkelingsvisie en is een vertaling van de identiteit van Zeilberg waarin wordt ingespeeld op haar rijke cultureel-historische bebouwing. Een versmelting tussen de bestaande historische bebouwing en de sociaal maatschappelijke context. Een visie met lofdicht aan onze regionale kleinschaligheid.

De status van het rijksmonumentaal eigendom, met daarin centraal gelegen de St. Willibrordus kerk Zeilberg, bouwjaar in 1914, gewijd aan de verering van de met "peregrinatio" vervulde geest van de Heilige Willibrordus en Heilige Cornelius is opgenomen in het register van de rijksdienst voor de monumenten, ingevolge van artikel 6 van de monumentenwet 1988 (**bijlage B.02**), onder het monumenten nummer: 517764 (**bijlage B.03**).

De St Willibrordus kerk heeft met haar fysieke en geestelijke rijkheid een belangrijke positie binnen een uitgebreid geconserveerd religieus ensemble. Daarin vervult zij een onderdeel van een groter geheel dat, cultuurhistorisch, architectuurhistorisch en stedenbouwkundig van regionaal belang wordt bestempeld. Het katholiek kerkelijk centrum Zeilberg is als ensemble geregistreerd onder volledige bescherming van 'rijksdienst monumentzorg', monumenten nummer: 517763 (**bijlage B.04**; rapportage, foto's), en omvat naast het allerwegen omschreven Rooms-katholieke kerkgebouw gewijd aan Willibrordus, een rijke pluraliteit aan geestelijk ondersteunende aanhorigheden. Alle gebouwen verkeren in een goede bouwkundige en constructieve staat, desgevraagd blijkt lichtvoetig onderhoud onontbeerlijk. Onderhoudskosten zijn ter dekking inhoudelijk voorzien in de exploitatiebegroting 2011 (**Bijlage B.05**; exploitatie 2011). Het rijksmonumentaal katholiek kerkelijk centrum laat zich door de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed registeren, berustend op de navolgende als waardevol bestempelde aanhorigheden;

- 1) Religieus Ensemble (bouwjaar 1914: 2) Bedevaartkerk St. Willibrordus Zeilberg (1914) inclusief interieur, dagkapel, Heilige Corneliuskapel, Mariakapel. 3) Pastorie (1914) inclusief interieur, monumentale erfafscheiding, processie/kerktuin, kosterwoning, koetshuis en Heilig Hartbeeld (1925). 4). Congregatieklooster (1914). (**bijlage B.06**; rapportage, foto's),
- Additioneel rijksmonumentaal erfgoed/ ensemble: 5) Bewaarschool (1937), 6) bovenmeesterswoning (1914), 7) Historische lanen (1914), 8) Begraafplaats (1914), 9) Heilige Cornelius Kapel (1998),

Monumentennummer: 517763
Besluitnummer: 976142
Besluitdatum: 13-09-2001

2) **Heilige St. Willibrordus Kerk Zeilberg.** Bouwjaar 1914. (bijlage B.03; rapportage, foto)
(inclusief interieur, dagkapel en Heilige Corneliuskapel, Mariakapel)

Monumentennummer: 517764

Besluitnummer: 976142

Besluitdatum: 13-09-2001

3) **Dagkapel**; Heilige St. Willibrordus Kerk Zeilberg. Bouwjaar 1933. (bijlage B.03; rapportage, foto)

Monumentennummer: 517764

Besluitnummer: 976142

Besluitdatum: 13-09-2001

3) **Pastorie, St. Willibrordus, Bouwjaar 1914. (bijlage B.07; rapportage, foto)**
(inclusief interieur, processie/ kerktuin, kosterswoning, koetshuis, Heilig Hartbeeld)

Monumentennummer: 517765

Besluitnummer: 976142

Besluitdatum: 13-09-2001

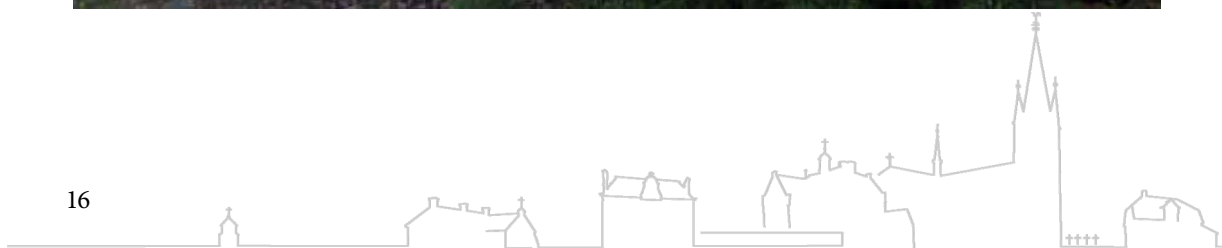

4) **Processie/ kerktuin**; Pastorie, St. Willibrordus, Bouwjaar 1914. (**bijlage B.07**; rapportage, foto)
(inclusief monumentale fruitgaard, separaat monumentale bomen, erf afscheiding en aanhorigheden)

Monumentennummer: 517765

Besluitnummer: 976142

Besluitdatum: 13-09-2001

5) **Kosterswoning:** Pastorie, St. Willibrordus, Bouwjaar 1914. (bijlage B.07; rapportage, foto)
(inclusief interieur)

Monumentennummer: 517765

Besluitnummer: 976142

Besluitdatum: 13-09-2001

6) **Koetshuis;** Pastorie, St. Willibrordus, Bouwjaar 1914. (bijlage B.07; rapportage, foto)
(inclusief interieur)

Monumentennummer: 517765

Besluitnummer: 976142

Besluitdatum: 13-09-2001

7) **Heilighart beeld;** Pastorie, St. Willibrordus, Bouwjaar 1925. (bijlage B.07; rapportage, foto)

Monumentennummer: 517765

Besluitnummer: 976142

Besluitdatum: 13-09-2001

4) **Congregatieklooster.** Bouwjaar 1914. (bijlage B.08; rapportage, foto)
(inclusief interieur, monumentale tuin, bijgebouwen en aanhorigheden)

Monumentennummer: 517766

Besluitnummer: 976142

Besluitdatum: 13-09-2001

5) **Bewaarschool.** Bouwjaar 1937.
(inclusief interieur, erf afscheiding)

Monumentennummer: 517763

Besluitnummer: ...

Besluitdatum: verwacht 2011

6) **Bovenmeesterwoning.** Bouwjaar 1914.
(inclusief interieur, bijgebouwen en aanhorigheden)

Monumentennummer: 517763

Besluitnummer: ...

Besluitdatum: verwacht 2011

7) **Historische Lanen.** Bouwjaar 1914.
(inclusief bestrating, Linden Bomen en aanhorigheden)

Monumentennummer: 517763

Besluitnummer: ...

Besluitdatum: verwacht 2011

8) **Begraafplaats.** Bouwjaar 1914.
(inclusief erf afscheiding, kruisbeeld en graven)

Monumentennummer: 517763

Besluitnummer: ...

Besluitdatum: verwacht 2011

9) Heilige Cornelius Kapel. Bouwjaar 1998.
(inclusief aanhorigheden)

Monumentennummer: 517763

Besluitnummer: ...

Besluitdatum: verwacht 2011

Structuurdragers en de bouwblokken

Bruisend dorpshart Zeilberg

Structuurdragers en bouwblokken zullen worden ingevuld door de professionals namelijk Bureau Bouwaccent, gemeente Deurne, B.O.W Bergopwaarts en ondersteunende organisaties (Zorgboog, Savant, kinderdagopvang Deurne, Stichting Welzijn Deurne, Stichting Beheer Gemeenschapshuis Den Draai, KBO Katholieke Bond voor Ouderen Zeilberg en werkgroep Behoud St. Willibrordus kerk). Geheel onderleiding van Bureau Bouwaccent Waarle, welke het haalbaarheidsonderzoek begeleid. Onderstaand presentatie Structuurvisie 'Herinrichting openbare ruimte Zeilberg' door 'Commissie Zeilberg Breed' ten overstaande van wethouder mevr. N. Lemlijn (DOE), wethouder Dhr. H. Kerkers (CDA), en dhr. E. van der Meer in de pastorietaan van Zeilberg.

Presentatie structuurvisie Herinrichting openbare ruimte Zeilberg, door 'Commissie Zeilberg Breed' te Zeilberg bron: Jo dirks

een plek tot geluk een plek voor iedereen;

Bruisend dorpshart Zeilberg

“Geluk is een gemeenschappelijke deler waaraan eenieder een gelijke toegang mag ontnemen”.

Passend in de ‘ontwikkelingsvisie Leefbaarheid, wonen, welzijn en zorg’, geredigeerd door gemeente Deurne, BOW en Dorpsraad Zeilberg, werd in overleg met Stichting Sociaal Cultureel Centrum Den Draai, KBO Zeilberg en de Dorpsraad Zeilberg een eerste stap genomen met het opstellen van een structuurvisie aangaande; herinrichting van openbare ruimte. Waarin de huidige situatie van het kerkplein en processie/kerktuin te samen met de omliggende ruimtes ruimten centraal staan.

Als leidraad hierin vormen gesignaleerde tekortkomingen, door Dorpsraad Zeilberg en haar gesprekspartners, de huidige staat waarin het kerkplein en omgeving verkeert.

In de huidige situatie biedt het kerkplein een melancholisch aanblik en worden er veiligheidsproblemen gesignaleerd rondom gemeenschapshuis Den Draai en de Zeilbergsestraat. Het gaat hier met name aangaande de fietsbewegingen. Er zijn te veel fietsbewegingen over de parkeerplaats en langs de entree van gemeenschapshuis Den Draai waardoor de toegankelijkheid ernstig wordt beperkt voor met name bij KBO activiteiten en bezoekers met rollators etc. bij dagactiviteiten. Deze verstoring van bewegingen zijn het gevolg van wanordelijke ruimtelijke structuren binnen de inrichting van het huidige plangebied.

Ook de positionering van de bestaande fietsenstalling is niet geschikt gebleken. Doordat tijdens diverse evenementen deze worden gedemonteerd en kunnen daardoor tijdens evenementen niet ter beschikking worden gesteld voor de fietsende bezoekers. In de nieuwe situatie moet dit leiden tot een permanente positionering gerelateerd aan een bezoekersfunctie.

Tevens is het openbaar groen zwaar onder de maatstaaf welke gemeente Deurne samen met de aangaande verhuurders ambieert. Ten gevolgen dat de centrale spil van Zeilberg wordt bestempeld als een pretentieloze plek in de Zeilberg. Bestratingen zijn in slechte conditie en gedeeltelijk overbodig. Voor ouderen kunnen voorzieningen in de openbare ruimte een belangrijke sociale functie hebben, vooral als ontmoetingsplek en als locatie om aan beweging te kunnen doen. Het gaat hierbij om het creëren van een mogelijke jeu-des-boulesbaan. De structuurvisie herinrichting Zeilberg, moet oplossingen bieden t.a.v. veiligheid, voorzieningen en uitstraling.

Religieuze nederzetting zoals deze zien in Zeilberg gaven ons educatie, welvaart, tezamen met een sociale cultuur gebaseerd op normen en waarden.

Het behouden van traditie, is geen *status quo* (toestand waarin zich iets bevindt of op een bepaalde tijd bevond) traditie is voortgang, niet om het metaforische as te behouden maar om het vuur aan te houden.

Behoudt van het religieus ensemble is een eerste stap, een betekenis volle omgeving is niet alleen het spel van massa en ruimtes of morfemen maar gaat om de ruimtelijke verhouding tot elkaar..... waarin de kwaliteit verborgen ligt.

We kunnen de structurerende rol van het cultureel monumentaal erfgoed Zeilberg daarin verloochen. Kleine dorpskernen zijn gegroeid aan de hand van een bepaalde voorzieningentrap, we kunnen uit belang van de sociaal gemeenschappelijke betrokkenheid en fysieke coherentie, de samenhangende relatie tussen mens en haar morfologische bebouwingsstructuur, de DNA van de Zeilberg, niet verwarren.

Hoe kunnen we de zowel de fysieke als de sociale uniciteit/DNA van Zeilberg vertalen in bebouwde massa? Volgens een representatieve rol zoals deze haar waarde al honderd jaar heeft bewezen.

Dit idee wordt hierin structureel gesteund door de provinciale ambitie van dorps wonen, te samen met het reeds verschenen onderzoek van de TU Delft, naar huidige woonambities. U als vooruitstrevende ontwikkelaar van hernieuwde samenlevingen kan hiervan vormen.

Hoe we de structurerende rol (sociaal, educatief, financieel, ect) welke het cultureel monumentaal erfgoed in het verleden had, kunnen reactiveren aan de hand van de parameters van de eenentwintigste eeuw, blijft hierin de te beantwoorden vraag.

‘How to portray a feeling’ het Zeilbergse gevoel laat zich inhoudelijk omschrijven in een sterk verenigingsgezindheid; sociaal verbondenheid met de plek, haar omgeving en de medemens.

De ‘structuurvisie, Herinrichting openbare ruimte Zeilberg’ biedt u een voorstel voor de te ontwikkelen openbare ruimte. Een planpresentatie waarin de functie van openbare ruimte wordt verheven tot een kwaliteit bepalende structuurdrager.

(bijlage B.09; Structuurvisie, Herinrichting openbare ruimte Zeilberg)

Cultuurhistorische waarde analyse

Bruisend dorps**hart** Zeilberg

Onderzoek naar de cultuurhistorische waarden van het totaal ensemble van rijksmonumenten binnen de bestaande dorpsstructuur van Zeilberg (gemeente Deurne) zal terdege ondersteunend zijn voor de toekomstige ontwerpogave en invulling geven aan het provinciaal beleid; versterken van de 'dorpse' identiteit in Brabant.

Aangezien kwaliteit van de leefomgeving, waarmee we ons graag identificeren, er baat bij heeft. Want onze snel veranderende samenleving stelt prijs op een duidelijk herkenbare culturele en ruimtelijke identiteit.

Deze identiteit heeft binnen de Zeilberg zijn wortels in het cultureel religieus verleden.

Cultuurhistorisch onderzoek wordt daarom over het algemeen ingezet bij ruimtelijke processen. Behoud, beheer en ontwikkeling zijn dan belangrijke uitgangspunten. Cultuurhistorisch onderzoek is hiervoor breed inzetbaar.

Het resultaat van dit onderzoek laat zich omschrijven in een naslagwerk voor regionale overheden en betrokken plannenmakers, inhouden, praktische en overzichtelijke presentatie van de onderzoeksgegevens.

Het onderzoeksgebied wordt omsloten door Zeilbergsestraat, Blasiusstraat, Magrietstraat en de Irenestraat. In de cultuurhistorische waardeanalyse staat begrip voor de huidige situatie centraal. Daarbij zullen door Bureau voor Bouwhistorie en Architectuurgeschiedenis BBA Utrecht de volgende vraagstellingen worden uitgewerkt;

- Welke historische landschappelijke en stedenbouwkundige ontwikkelingen hebben in het verleden in het onderzoeksgebied en in de directe omgeving aan de huidige situatie bijdragen?
- Welke historische geografische en bouwkundige sporen zijn van bovengenoemde ontwikkelingen te herkennen in de huidige situatie of kunnen verwacht worden bij nader onderzoek?

Een professionele architectuur en bouwhistorische analyse van de belangrijkste gebouwen in het onderzoeksgebied behoort, zoals besproken, tot een volgende onderzoeksfase

Stedenbouwkundige uitgangspunten

Bruisend dorpshart Zeilberg

Een amalgaam van fysieke en psychische waarden

De belangrijkste onderzoeksvraag welke we onszelf stelde; Hoe portretteer je een gevoel?

Kunnen we een gevoel vertalen naar een structuurvisie.

Een vooraf opgestelde gebiedskwaliteit laat zich omschrijven in de navolgende doelstellingennota:

Behouden van dorpsidentiteit, het stimuleren, herstel van kleinschaligheid in de openbare inrichting tegenoverstaand het historisch cultureel religieus erfgoed en de toekomstige dorpsuitbreidingen. Waarbij het religieus ensemble, bebouwing, landschap en functie, haar 'centrale' positie vanuit het psychologische en historische perspectief blijft behouden. De identiteit wordt, naast psychologische conceptie, mede bepaald door de cognitieve leesbaarheid. Het is dan ook van nadrukkelijk belang om binnen intieme dorpsgemeenschappen als Zeilberg de bestaande structuren met elkaar te laten versmelten en haar verder te versterken, in plaats van nieuwe objecten te laten acteren als autonomen in de samenleving. Hiermee wordt een hernieuwd collectief geheugen herboren. Het religieus ensemble in Zeilberg versterkt elkaar op een positieve manier, zonder dat ze elkaar wegcijferen.

Door integratie van structuren ondergeschikt te stellen aan segregatie op de schaal van de bebouwde massa zullen deze uiteindelijk leiden tot een aantasting van leesbaarheid, identiteit en gemeenschapsgezinheid van Zeilberg. De constructie van het menselijk acteren binnen de samenleving wordt namelijk mede bepaald door haar omgeving en visa versa. De relatie tussen de omgeving en observatoren kunnen we dan ook omschrijven als een ecologisch systeem. Het gaat om de invloed van de mens op de ruimte en omgekeerd, waarin we streven naar een symbiotische relatie tussen mens en instituties. De structuur van het religieus erfgoed te samen met de openbare ruimte blijkt in de opbouw en behoud van een leefbare samenleving een bepalende rol te spelen.

Ten aanzien van het woonlandschap moeten we onderzoeken of het mogelijk is de landschappelijke, maar ook in dit geval de sociaal-culturele, identiteit en kwaliteit van de plek van het religieus erfgoed dat versterkt kan worden door het creëren van een bijzonder kleinschalig (woon-)landschap, waarin het ensemble nadrukkelijk de overhand houdt. De inspiratiebron voor het ontwerpthema van het 'geclusterde landschap' is het landschapsthematiek van de enclave. Een enclave, metaforisch gezien, kinderen van en om de hoofdbebouwing. Geen polarisatie tussen nieuwe ontwikkeling en de psychologische en historische context, maar een amalgaam van twee bepalende parameters.

De gebiedsstructuur geeft hiervoor namelijk duidelijk de morfologische resten van een historische enclave type weer. Het idee om het 'masterplan' te ontwikkelen volgens een enclave model biedt de kenmerken welke overeenkomsten vertonen met het Zeilbergse gevoel.

Kenmerken als;

- landelijk/ dorps wonen;
- nieuw en complementair;
- tot uiting brengen van dorps identiteit;
- implementatie van het Zeilbergse leven/gevoel/geloof;
- collectiviteit, herkenbaarheid, eensgezindheid;
- eigenheid en identiteit;
- comfort en recreatie;
- ontspanning en gezondheid ;
- sociale coherentie;

Bovengenoemde kenmerken hebben de beleidsmakers tot op heden niet geïnspireerd, zij verdiepen zich in de vergankelijkheid van wat de burger wenst.

De visie voor Zeilberg gaat niet voorbij aan essentiële schalen, welke van immense belang zijn voor een succesvolle ontwikkeling van sociaal-cultureel beladen locaties. Een Top-down benadering is het gevolg, van subnationaal, regionale, stad (gemeentelijke schaal Deurne), directe omgeving, en het ensemble.

Subnationale/regionale schaal:

Zeilberg, 'Brabant' is van oudsher een katholiek gebied, waar dit soort religieuze complexen in veelvoud verspreid door het landschap liggen. Deze zijn ontworpen in nauwe relatie met het omliggende landschap/omgeving. Deze complexen zijn veelal leegstaand of in gebruik van verzorgingstehuizen die momenteel een extramuraliserings traject doormaken, waardoor ook daar leegstand dreigt.

Er is nu een tendens waarneembaar waarbij deze complexen geherstructureerd gaan worden. Daarbij moet gestreefd worden naar een herstructurering welke het complex, geschiedenis en landschap eer aan doet. Verschillende functies zijn daarbij inpasbaar, maar wonen zal er in veel gevallen deel van uitmaken. Door de veelal landelijke/dorpse (solitaire) ligging van de complexen kan hier een bijzonder (kleinschalig en identiteitrijk) woonmilieu worden aangeboden.

Omdat er voor de herstructurering wel wat kritieke massa nodig is, zullen nieuwe complexen kunnen functioneren als kleine dorpen en worden (her-)nieuwde, bijzondere leefgemeenschappen mogelijk gemaakt. Een herstructurering en het vervullen van een of meerdere nieuwe functies biedt mogelijkheden voor het in stand houden van dit cultureel historisch religieus erfgoed, wat juist zo typerend is voor Zeilberg.

Regionale/ dorpse schaal:

Door de planmatige grootschalige uitbreidingen die de afgelopen decennia plaats hebben gevonden bij de Brabantse dorpen, zien we dat de uitbreidingen zich steeds minder goed verhouden tot het oude dorp en het landschap en zo de dorpse schaal zijn ontgroeid of ontgroeien.

Dat geldt zeker voor de dorpen die in de wederopbouw tot groeikern zijn benoemd. Deze zijn hun dorps karakter verloren, maar ze zijn ook nooit echt 'stads' geworden. In dat proces is een deel van de identiteit verloren gegaan. Maar het geldt ook voor de kleinere kernen/dorpen, die zoeken naar een manier om bij het uitbreiden het 'dorpse' en de kleinschaligheid en identiteit vast te houden. Het ontwikkelingsplan Zeilberg kunnen we verrijken door op een andere manier (gebaseerd op een ander stedenbouwkundig concept) hun uitbreidingen vorm te gaan geven. Er wordt op een extensievere, kwalitatief hoogwaardige manier gebouwd, waarbij gezocht wordt naar een stedenbouwkundig concept wat (opnieuw) de kleinschaligheid in de opgave kan brengen. Op zich is die zoektocht niet typisch Brabants, maar het kan wel een typisch Brabantse kleinschaligheid in de opgave brengen.

Thematisering enclaves

De enclaves zouden, afhankelijk van de uiteindelijke situering in het gebied, gethematiseerd kunnen worden. De thematisering zou voort kunnen komen uit de centrale positie van het monumentale en culturele erfgoed. Zo zal bijvoorbeeld een kloostertype met haar verscheidenheid aan hoogte de morfologische positie kunnen ontlenen aan de hoogte van de kerk en in de omgeving van de kerk worden gesitueerd. Te samen met hierin de hofwoningen welke een overgang vormen tussen het intieme 'central-point' en de omliggende groen zones en bestaande fysieke context.

Zeilberg verdient 'het schönste plèkske in ons hart'.

Concept Eigendomsoverdracht

De Stichting streeft naar het beheer/ verkrijgen van het kadastrale eigendom.

- Kerkplein 3
- Kerkplein 5 (exclusief kerkhof)

Uitgangspunten tot verkrijgen van eigendom zijn:

- Verkrijgen van medewerking, instemming gemeente Deurne en kerkbestuur (Bisdom 's Hertogenbosch) t.a.v. herbestemming.
- Overdracht eigendom binnen een nog vast te stellen wederzijds goed te keuren kader van verplichtingen.

Uitgangspunten voor aanstaande ontwikkeling:

- Revitalisering van religieus ensemble waarbinnen Welzijn en Zorg sterker met elkaar verbonden worden;
- Nabijheid van gebedsvoorzieningen in het centrum van Zeilberg is belangrijk.
- Aansluiten bij de dorpse mentaliteit en dito behoeften van de inwoners in Zeilberg is evident (volgens rapport; Ontwikkelingsvisie Leefbaarheid, Wonen, Welzijn en Zorg, door Compaaenen)

Ruimtelijk beleidskader

Bestemmingsplan

Het streefbeeld gaat uit van het zoveel mogelijk behouden van de aanwezige cultuur historische kenmerken. Het creëren en het versterken van de omgevingsidentiteit en het weren van ruimtelijke tegenstrijdigheid binnen het vooropgesteld kader voor het plangebied.

Het kerkplein / Dorpsplein

Bestemming verblijfsdoeleinden gericht op verblijf, bovendien bestemd voor groen – speel – en parkeervoorziening.

Kerk / Pastorie / Pastorietauin / Den Draai

Gewenste bestemming, maatschappelijke doeleinden.

Ruimtelijke analyse

De drie onderdelen, huidige Parochie eigendom, krijgen ieder hun eigen identiteit.

- 1) Pastorietauin: Ontmoetingsplek in het dorpshart met ruimte voor openluchtvoorstellingen. (thema's groenten- en bloemen tuin educatie schoolkinderen)
- 2) Museumkerk: Behoud authentieke dorpskerk met thematische tentoonstellingen besloten en openbare bijeenkomsten, dagelijks toegankelijk stilte centrum.
- 3) Pastorie: Cultuurhistorisch streekmuseum waar zowel bezoekers als streekbewoners die geïnteresseerd zijn in de geschiedenis van het nabije verleden, een indruk kunnen krijgen van het leven van ca 1850 tot 1960.

Het religieus erfgoed zal worden gerevitaliseerd ten behoeve van een verrijking van leefbaarheid en welzijn binnen de Zeilbergse gemeenschap voor nu en in de toekomst. Een katholiek religieus ensemble welke haar oorspronkelijke boodschap hervat, door het te laten fungeren als een praktiserend katholiek monumentendorp, waarin normen en waarden van het katholieke verleden opnieuw kunnen worden ervaren. **Een ensemble dat het leven binnen religieuze Brabantse dorpen verbeeld, tezamen met een veelvoud aan educatieve, informatieve en sociale welzijnsfuncties.** Een ware aanvulling, welke aansluiting vindt bij de ambitie van gemeente Deurne en B.O.W. Bergopwaarts omtrent toeristische en kwalitatieve ontwikkelingen voor een duurzame samenleving.

Museumkerk Zeilberg

Er is veel mogelijk in dit rijksmonumentale kerkgebouw, wat inclusief interieur (volgens monumenten wet 1988 toebehorend aan het gebouw), mits het van hetzelfde niveau is als de monumentale ruimte, geest en tijd, niet strijdig zijn met de grondgedachten van het katholieke geloof. Denk hierbij naast bezichtigingen/ rondleidingen aan het volgende;

- Orgelconcerten
- Concerten
- Tentoonstellingen
- Vergaderingen
- Congressen
- Toneel / theater uitvoeringen
- Lezingen
- Bedrijfspresentaties
- Diploma uitreikingen
- Colleges
- Instructie bijeenkomsten
- Historische ambiance in stijl en sfeer
- Stilte/ ontmoetings centrum.

Pastorie

Het woongedeelte stijlvol inrichten zoals gebruikelijk in de jaren twintig, het houden van wissel tentoonstellingen, en het inrichten van werkplekken om te pottenbakken, klompen maken een verbeelding van oude streekgebonden ambachten.

Pastorietuin

Idem stijlvol ingerichte Processie/Pastorietuin zoals gebruikelijk in de jaren dertig bestaande uit bloemenhof, kruidentuin en gewassen. Inrichting met oude volksspelen die men naar hartenlust kan gebruiken. Een educatieve tuin voor een ieder toegankelijk.

Bruisend dorpshart Zeilberg

Panorama's omgeving kerkplein te Zeilberg foto: Benny Munsters

Panorama's processie/ pastoriëtuin te Zeilberg foto: Benny Munsters

De problematiek van het behoud van historische kerkgebouwen is al tientallen jaren aan de orde. Er is in het land veel expertise opgebouwd over bouwkundige en maatschappelijke aspecten. De problematiek van kerksluiting daarentegen is betrekkelijk nieuw. En er wordt (daarom) plaatselijk heel wat over afgetobd, vaak met een onbevredigend einde. Bijvoorbeeld met vermindering van kerkelijke betrokkenheid.

Dat laatste is een teken dat het eigen kerkgebouw voor veel mensen het hemd is, dat nader is dan de rok van de kerk, als geestelijke familie. Daarom leidt kerksluiting vaak tot verergering van het probleem van kerkverlating: mensen verlaten de kerk als hun gebouw wordt gesloten en ze met 'anderen' in een verder weg gelegen kerkgebouw moeten zitten.

Kerksluiting is veel meer dan het sluiten van de deuren. Het proces kan ook nieuwe deuren openen: naar elkaar en/of naar de gemeenschap waarin de gemeente staat. En naar zichzelf: het begin van een 'levend geloof'. (bron CANONIEKE VRAAGBAAK)

Precedent 01: Willibrorduskerk wordt steunpunt mis in Latijn

20 jan 2009

Aartsbisschop Wim Eijk wijdt zondag de Willibrorduskerk in Utrecht opnieuw in. Daarmee herstelt hij de situatie van voor 1967. De monumentale kerk vlakbij de Dom wordt een steunpunt voor de Latijnse mis. Elke dag zal een priester een eucharistieviering in die taal opdragen.

De geloofsgemeenschap rond de kerk verzoende zich in oktober met het aartsbisdom, dat de kerk in 1967 had gesloten. Een groep behoudende gelovigen, onder leiding van de in juni 2006 overleden pater Winand Kotte, negeerde dat besluit en hield er eigen diensten in het Latijn. De verzoening werd mogelijk, nadat Eijk de sluiting van de kerk ongedaan had gemaakt.

De kerk wordt onderdeel van de nieuwe Salvatorparochie in de binnenstad van Utrecht. Plebaan (pastoor) Norbert Schnell van de Catharinakathedraal wordt rector van de kerk. Hij krijgt assistentie van de uit Limburg afkomstige priester A. van Hout, die vicevoorzitter is van de Vereniging voor Latijnse Liturgie. Die vereniging zet zich in voor het behoud van de mis in het Latijn. Na het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) zijn de meeste missen in de Nederlandse kerken in het Nederlands.

Vorig jaar dreigde de kerk alsnog te moeten sluiten. De Sint Willibrordus Stichting, die het gebouw beheerde, vroeg faillissement aan, nadat ze door tegenslagen bij de afronding van de restauratie van het orgel in ernstige geldproblemen was geraakt. De rechtbank in Utrecht vernietigde het faillissement echter en gaf de stichting opdracht samen met de gemeente en het Restauratiefonds de mogelijkheden van een rendabele exploitatie van de kerk te onderzoeken.

De Willibrorduskerk is na de Domkerk het meest bezochte gebouw tijdens de jaarlijkse openstelling van kerken in Utrecht. Ongeveer 70.000 mensen nemen er dan een kijkje.

Bruisend dorpshart Zeilberg

Plannen voor de **revitalisering** van culturele, historische functies in Zeilberg gemeente Deurne.

Religieus (monumentaal) erfgoed als morfologisch structurerend bouwstenen naar een model van het Scandinavische Kulturhus.

Erfgoed als onderdeel van de openbare ruimte; 'stedelijk interieur', functies welke in het verleden werden vervuld door de geestelijke binnen het katholieke geloof in Brabantse dorpen.

Herstel van het landschappelijk en cultuurhistorisch religieuserfgoed én revitalisering van de waarde voor het katholieke geloof staat voorop.